

Justitiedepartementet

**Betänkandet En mer rättssäker och effektiv domstolsprocess
(SOU 2024:51)**

Ert diarienummer Ju2024/01521

Sammanfattning

Kammarrätten motsätter sig bedömningen i intresseavvägningen och förslaget om sekretessbestämmelsens utformning i avsnittet om sekretess för uppgifter i förundersökningsprotokoll. Kammarrätten motsätter sig även de alternativa författningsförslagen om tidiga förhör och kronvittnen. Kammarrätten motsätter sig dessutom bedömningen av de ekonomiska konsekvenserna av förslaget om sekretess för uppgifter i förundersökningsprotokoll. I övrigt instämmer kammarrätten i bedömningarna och förslagen.

Intresseavvägningen (avsnitt 3.6.3)

Det råder en stark presumtion för offentlighet i domstol. Skälen för detta och tyngden av skälen framgår i betänkandets avsnitt om intresset av insyn (avsnitt 3.6.1). Utredningens avvägning av behovet av sekretess till skydd för enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden och intresset av att förebygga eller beivra brott innebär dock ett stort avsteg från presumtionen. Ett sådant avsteg bör enligt kammarrättens mening komma ifråga först när det framstår som närmast utsiktslöst att uppnå syftet med ändringarna med mindre ingripande åtgärder. Att tröskeln för sådana ändringar som utredningen föreslår ska vara så hög, hänger samman med den helt avgörande betydelse som offentlighet i domstol har (se avsnitt 3.6.1). Frågan blir därvid om ordningen och förhållandena i dag är sådana att ändringarna är motiverade.

Ordningen som gäller i dag förutsätter att förundersökningsprotokollet lämnas in till tingsrätten. Konsekvensen av denna ordning blir att även sådan skriftlig utredning som inte åberopas till stöd för talan blir

processmaterial i den bemärkelsen att den tillförs målet i tingsrätten. Varför denna lösning för hur åklagaren ska föra sin talan och för hur processmaterialet utvidgas ska upprätthållas, är för kammarrätten oklart; såvitt kammarrätten kan överblicka finns det inga skäl av någon tyngd som talar för att hålla fast vid lösningen. Förfaringssättet blir särskilt problematiskt i de sammanhang som utredningen har haft att analysera.

Det problematiska består i att förfaringssättet leder till att skyddsvärda uppgifter om enskilda tillförs målet utan att de har någon egentlig betydelse för parternas respektive talan. Intresset för sekretess för uppgifter om enskilda får därigenom en tyngd som, så att säga, inte motiveras av att uppgifterna har tillförts målet för att parterna ska kunna föra sin respektive talan. I denna bemärkelse anser kammarrätten att intresset för sekretess för uppgifter om enskilda väger alltför tungt i den avvägning utredningen gjort.

En annan omständighet som också påverkar tyngden av intresset för sekretess för uppgifter om enskilda vid den avvägningen, är i vilken mån uppgifterna får spridning. Som utredningen påpekat innebär spridningen av sådana uppgifter via databaser att intrånget för den enskilde potentiellt kan bli större. Vad utfallet blir är dock med den aspekten på viktningen osäkert med hänsyn till att frågan om sekretess, massutlämnanden i elektronisk form och GDPR just nu är föremål för prövning i både Högsta domstolen och Högsta förvaltningsdomstolen. Om de högsta instanserna kommer fram till att utlämnande i elektronisk form kan behöva begränsas, kan spridningen av uppgifterna via databaser komma att minska i omfattning. Hur avvägningen ska utfalla kan också komma att påverkas av de eventuella författningsändringar som Utredningen om ett förstärkt skydd för personuppgifter på tryck- och yttrandefrihetsområdet (Ju 2023:21) föreslår.

Kammarrätten framhåller avslutningsvis att de positiva effekter utredningen förväntar sig av att sekretessen för förundersökningen förlängs i någon mån motverkas av att samma uppgifter som i dag kan bli offentliga kan bli det men i ett senare skede. Exempelvis kan en förhörspersons vetskap om att uppgifter i förundersökningen kan offentliggöras efter att första instansens slutliga avgörande meddelats också påverka dennes vilja att delta i processen.

Sammanfattningsvis anser kammarrätten att det utredningen anför inte med tillräcklig tydlighet och tyngd talar för att behovet av sekretess överväger. Kammarrätten motsätter sig därför bedömningen.

Sekretessbestämmelsens utformning (avsnitt 3.6.4)

Enligt förslaget är det inte endast enskilda uppgifter utan även den sammanställning av uppgifter som förundersökningsprotokollet utgör som ska skyddas av sekretess. Förundersökningsprotokollet innehåller en mängd uppgifter och många av dem är inte sådana att de behöver skyddas med hänsyn till de angivna sekretessgrunderna. Detta gäller för både uppgifterna i sig som uppgifterna som en del av sammanställningen. Det kan konstateras att de exempel som i betänkandet ges på bestämmelser med liknande föremål för sekretessen inte är hänförliga till domstolsverksamhet.

Det är vidare tveksamt om den sekretesspresumtion som ett omvänt skaderekvisit utgör verkligen innebär att tingsrätterna inte skulle behöva göra någon ingående prövning av om uppgifterna kan lämnas ut, när det gäller uppgifter som inte omfattas av de angivna sekretessgrunderna. En noggrann prövning i frågan om utlämnande av förundersökningsprotokoll kommer vara mycket arbetskrävande.

Det framstår också som inkonsekvent att sekretessen enligt 18 kap. 1 § OSL efter åtal skulle vara starkare i domstol än hos de brottsbekämpande myndigheterna. Att uppgifter omfattas av olika stark sekretess i olika verksamheter är i sig inte ovanligt. I den mån sekretessen i domstol har en annan styrka är det normala dock, mot bakgrund av offentlighetspresumtionen i domstol, att den är svagare än hos andra myndigheter. Likaså är det mindre konsekvent att domstolen före åtals väckande ska tillämpa ett rakt skaderekvisit på uppgifter från förundersökningen (enligt 18 kap. 1 § respektive 35 kap. 1 § första stycket och 43 kap. 3 § andra stycket OSL), men ett omvänt skaderekvisit på motsvarande uppgifter i förundersökningsprotokollet när åtal är väckt.

Avslutningsvis vill kammarrätten framhålla att ändringar av det slag utredningen föreslår skulle vinna på att samtliga sekretessbestämmelser som gäller under en förundersökning hos olika myndigheter och vid den eventuella efterföljande handläggningen vid domstol ses över samlat. Förutsättningarna för att få till ett sammanhållet och kongruent system utan sådana inkonsekvenser kammarrätten pekat på i stycket ovan skulle i så fall vara goda.

Sammanfattningsvis motsätter sig kammarrätten förslaget.

Alternativa författningsförslag (avsnitten 4.8.2 och 5.9.2–5.9.5)

Utredningen har genom kommittédirektiven blivit ålagd att lämna förslag i vissa delar. Denna del av uppdraget har utredningen också fullföljt genom att lämna alternativa författningsförslag och utveckla

skälen för de lagtekniska lösningarna. Skälen har därvid enligt kammarrättens mening närmast fått karaktären av författningskommentarer till de alternativa lagförslagen. Detta innebär att de alternativa förslagen saknar allmänna motiveringar. I avsaknad av en allmän motivering med skäl för och emot varje enskilt förslag kan förslagen enligt kammarrättens uppfattning inte få den allsidiga belysning som remissförfarandet syftar till. Vid sådana förhållanden kan kammarrätten inte instämma i förslagen. Kammarrätten motsätter sig därför förslagen.

Ekonomiska konsekvenser (avsnitt 7.2.3)

Kammarrätten bedömer att förslaget om förlängd sekretess leder till att en tingsrätt i ett brottmål kommer att få göra mer komplicerade bedömningar än i dag. Rekvisitet ”syftet med domstolsprocessen motverkas” framstår vidare som svårtillämpat och får antas generera överprövningar i hovrätterna. Därutöver kan det förväntas att en del av det utlämnande som sker i dag förskjuts till hovrätterna. Huruvida det ligger något i kammarrättens antaganden på denna punkt bör analyseras ytterligare, men med det underlag som nu framgår av betänkandet kan kammarrätten inte instämma i att förslagen inte kan förväntas leda till några ökade kostnader för domstolarna. Kammarrätten motsätter sig därför bedömningen.

Yttrandet har beslutats av kammarrättspresidenten Mattias Almqvist och kammarrättsrådet Natalie Kramer (tillika föredragande).

Mattias Almqvist

Natalie Kramer